

Jerzy Kamiński

"SEMANTIK ÄR AKTIVITET"

(om textlingvistiska ansatser i Anna Wierzbickas språkforskning)

Språket är en labyrint av vägar. Du kommer från ett håll och du känner igen dig; du kommer från ett annat håll till samma ställe och du känner inte längre igen dig.

(Ludwig Wittgenstein)

En del av de kritiska invändningar som enligt min uppfattning bör riktas mot vissa metodologiska lösningar, vilka bestämmer om textlingvistikens vetenskapliga praxis, kan sammanfattas på följande sätt:

(1) textlingvistikens utveckling kännetecknas av en ambivalent inställning till att använda logikens beskrivningsapparatur i sina problemställningar och analyser. Det är ganska karaktäristiskt att en del textlingvister visserligen inser att "the structure of natural language sentences is so complex that not even the most sophisticated non-standard logic can reconstruct it" /van Dijk 1977/, men samtidigt förbryllar med exempel på "tillämpningar" av logiken vilka knappast kan ses som motiverade från metodologisk synpunkt. Dessvärre är ibland dessa tillämpningar begränsade till en teknisk konvention och har därför en ganska trivial karaktär (jfr följande exempel: "As a hypothesis we take the complex proposition underlying the sentence A (little) town (called Fairview) is declining because it cannot compete with another town (called Bentonville) (propositionen i fråga utgör en explikation av 'TOPIC' ("makrotema") i en text -JK). In somewhat more formal notation the underlying proposition would in that case be something like: town(a) & town(b) & $\lceil \sim \text{CAN}_a$

(compete with a,b))]] (e) & cause e,f) & [decline (a) / (f)];
van Dijk 1977, s. 134);

(2) den "syntagmatiska" inriktningen inom textlingvistik (representativ är här: Halliday & Hasan 1976) medför en alltför ensidig benägenhet att se texten som resultat av olika (lineära) "sammanlänkningsmekanismer" med vars hjälp koherensen kan åstadkommas. Även här kan resultaten vara relativt triviala. Analys av textens "Verkettungsbedingungen" med föga hänsyn tagen till textens djupsemantiska relationer kan t.ex leda till normativa textdefinitioner (jfr Harwegs begrepp icke-text /"en satsföljd vars satser inte är pronominellt sammankopplade"/, rudimentärtext/"en satsföljd, vars satser är pronominellt sammankopplade, men de övriga textbildningsreglerna antingen inte alls är beaktade eller endast delvis"/ och välformad text /se Harweg 1975/). Möjligen är sådana och liknande definitioner tänkta som tentativa, men vad betyder en "tentativ" definition ?

(3) textlingvistiken uppvisar en bristande förmåga att hantera texter som ett resultat av och medium för människans betydelseskapande aktivitet (en sådan brist framkommer t.ex i Kamiński & Lavén 1979). Trots att det har formulerats flera postulat angående textlingvistikens möjliga och nödvändiga integration med semiotiskt inriktade discipliner (se t.ex Schmidt 1978; Petöfi 1978), analyseras texter sällan som diskurser.

I.

De problem som här bara har skisserats kan ha sina rötter i de metodologiska motsättningar som existerar mellan den 'transformationella' och 'taxonomiska' inriktningen inom textlingvistik (se t.ex Petöfis äldre arbeten) och den handlings-teoretiskt orienterade 'diskursteorin'. (se t.ex van Dijk 1977). Inte utan betydelse är här även de impulser som kommer från psyko- och sociolingvistik och litterär receptions-teori.

När van Dijk försöker kartlägga problemet (ibidem) och också skissera dess lösning, lägger han tonvikten på psykologisk-kognitiva aspekter av 'informationprocessing' och på konventionsbetingad 'kunskap om världen'. Ett centralt begrepp till vilket hans resonemang kring makrostrukturhypotesen kan hänföras är, förutom 'topic'-begreppet, den s.k. 'frame'-kategorin vilken av van Dijk används som en 'förklaringskomponent' (explanatory component) i hans analyser av diskursens 'lineära och globala koherens'.¹⁾

'Frames' som kunskapens ORGANIZATIONAL PRINCIPLE möjliggör, enligt van Dijk, att under textanalys:

- (a) karaktärisera 'objects', 'courses of events' och 'actions' via deras typiska egenskaper ("frame organizes knowledge about certain properties of objects /.../ which TYPICALLY belong together"; ibidem s. 159);
- (b) ställa induktiva prognoser när det gäller relevanta /typiska?) lineära och globala förbindelser mellan (implicita) textkomponenter (".../propositional knowledge from frames is necessary to establish the explicit coherence between sentences of discourse, under the assumption that propositions belonging to a frame, and hence having a more general nature, need not be expressed in the discourse"; ibidem).

Tillsammans med andra, 'semantiska' koherensvillkor (se ibidem, s. 102) utgör 'frames' en nödvändig utgångspunkt även i rekonstruktionen av diskursens makrostruktur ("frames provide knowledge about normal conditions, components and consequences of states, events and actions, all of which are necessary in the operation of MACRO-RULES"; ibidem, s. 160; om makroreglerna se Lavén, detta nummer av SLOVO).

Även om det är lätt att inse den nytta man kan ha av begreppet i modellering av enklare ("typiska") fall av människans språkbeteende, kan dess användbarhet inom allmän

diskursteori ifrågasätts.

'Frame'-begreppets användningsområde är helt enkelt för stort. Som det framgår av van Dijks explikationer av begreppet, kan det tillämpas både i 'semantiska' och 'pragmatiska' sammanhang, såväl i teoretiska generaliseringar angående koherensvillkor (ibidem se s. 102) som i experimentella undersökningar av mottagarens 'kognitiva' interpretationsram och 'kognitivt' betingade regler för 'information processing'. Å andra sidan är frame-begreppet trots sin (postulerade) empiriska evidens av mycket relativ karaktär. Teoretiskt sett kan antalet 'frames' bilda en oändlig mängd, om man inte anger exakta kriterier för deras bestämning, dvs om man inte anger vad som är "typiskt" och "konventionellt" i 'kunskapen om världen' (är detta överhuvudtaget möjligt?). Påpekas kan också att begreppet används i boken på samma gång som metaterm (FRAME) och objekterm (frame). Metodologiska antinomier blir oundvikliga när det å ena sidan sägs att "in the semantics, strictly speaking (min kursivering - JK), we can only describe the relations between expressions (and their internal structure) and the structure of facts and situations abstracting from pragmatic and cognitive properties (kursiv min - JK) of sequence ordering" (ibidem, s. 99), och när det å andra sidan används samma "pragmatiska och kognitiva egenskaper" som beskrivningsinstrument i semantiska analyser. Finns det då en utväg ur det "pragmatiska syndromet"?²⁾

II.

Som de flesta språkforskare ser Wierzbicka sin vetenskapliga uppgift i att klargöra innebörden hos människans utsagor, i att besvara frågan vad dessa utsagor b e t y d e r. Denna lingvistikens allmänna uppgift identifierar hon med semantikens primära mål, som enligt henne består i att avslöja 'tankens struktur', dvs det som språkets yttre form döljer, maskerar och deformerar (W. [=Wierzbicka] 1968). Utsagan är uttryck för denna tankestruktur.

Eftersom 'tanke' och 'tänkande' som sådana inte kan "visas", ("We cannot show the thought itself" (W. 1972), blir det enda sättet att finna ett adekvat medel att 'representera' utsagans betydelse med hjälp av modeller, definitioner och andra, diskursiva och icke-diskursiva, metoder.

*
* *

I sin artikel från 1975 (W. 1975) visar Wierzbicka inte bara att idén om 'semantisk representation' kan hänföras till gamla tanketraditioner, utan ställer också frågor som kan vara aktuella även i den moderna forskningen. Hon urskiljer här flera riktningar:

Sökandet efter "topica" och "categoriae" (Aristoteles m.fl)

Den semantiska analysens uppgift består enligt Aristoteles i utarbetandet av ordexplikationer (= definitioner) enligt principen "genus proximum plus differentia specifica". De bör vara adekvata, dvs betydelsen hos det definierade ordet (definiendum) måste sammanfalla med betydelsen hos definiensdelen. Explikationer bör inte konstrueras med hjälp av tillfälliga och arbiträra parafraaser. Man bör i stället ta hänsyn till språkets hierarkiska uppbyggnad m.a.o. till det lexikaliska systemet ('posteriora' måste definieras genom 'priora' och inte tvärtom; definitioner "genom motsats" t.ex "god = icke dålig", "hård = icke mjuk" är förkastliga, eftersom de bryter mot hierarkiprincipen och just därför oundvikligen leder till cirkeldefinitioner, t.ex "dålig = icke god"; en rätt definition bör visa relationen mellan motsatserna). Men eftersom de aristoteliska orddefinitionerna inte var att betrakta som översättning (av semantiskt mer sammansatta ord till mindre sammansatta) utan som 'riktad transposition' kunde man inte heller, även om man konsekvent följde reglerna för definitionsbyggandet, sätta en gräns i själva definitionsproceduren ("men var finns Aristoteles' system primära oreducerbara termer" - frågar Wierzbicka - "själv ironiserar han över cirkeldefinitioner, men kan man undvika dem, när man vill definiera alla ord ?).

Sextonhundratalets "filosofiska språk"

Systematiskt sökande efter "fasta punkter" i semantisk analys upptar en viktig plats även i sextonhundratalets filosofi. De flesta av Aristoteles' metodologiska regler (framför allt de som byggde på tesen om språkets inherenta "ordhierarki") var då fortfarande aktuella. Samtidigt insåg man att hans semantiska program kan förverkligas genom tydlig men icke-arbiträr avgränsning av definierbara termer från indefinibilia, dvs ord som kan ses som tankens och språkssystemets "stöttepelare".

Flera tendenser gör sig här gällande. T.ex Descartes försöker lösa problemet genom tesen om att en del centrala begrepp är medfödda ('ideae innatae'). Medfödda idéer (och deras språkliga motsvarigheter) kunde enligt honom tack vare sin klara evidens (t.ex jag-begreppet) till skillnad från 'inlärda' och 'konstruerade' idéer betraktas som en säker utgångspunkt i tankeanalysen. Enligt Locke däremot kunde "avgränsningskriteriet" åstadkommas genom antagande att kunskapens grundbegrepp (i hans terminologi 'simple ideas', t.ex 'rörelse', 'form' m.m.) inte är "medfödda" utan förvärvas av människan genom 'interna' och 'externa' erfarenheter. Avgränsning av 'enkla' idéer från 'sammansatta' byggde här bl.a på tesen om att vissa 'primära' egenskaper hos kunskapens objekt är av konstant och därmed objektiv karaktär (t.ex alla fysikaliska föremål har alltid en 'form'). Men svaret på frågan "what words are and what are not capable to being defined" (Locke, efter W. 1972) kunde ändå inte ges, bl.a därför att många av de 'enkla idéer' som Locke ville använda i egenskap av indefinibilia kunde, som Wierzbicka påpekar, dekomponeras (t.ex begreppet 'rörelse' som implicerar 'förändring').

I sökandet efter semantiska indefinibilia utmärker sig också en annan, idag nästan bortglömd, filosof - John Wilkins, författare till An Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language (London 1668). I sin bok presenterar han ett försök att modellera "det filosofiska språkets" system

med hjälp av vissa symboler (s.k. 'transcendental particles') som enligt hans intention skulle motsvara de verkliga semantiska relationerna. Men, som Wierzbicka betonar, deras förankring i verkligheten var inte av absolut utan av relativ, modellbetingad karaktär, vilket kan ses som en naturlig konsekvens av det faktum att indefinibilia i Wilkins' system utgjordes av artificiella symboler. Å andra sidan berodde antalet 'transcendental particles' i viss mån på ett arbiträrt beslut ("what may be the most convenient number of such Transcendental Particles", konstaterar Wilkinson "is not easy to determine"; cit. efter W. 1975 - min kursiv.).

Till sist Leibniz. Hans semantiska postulat kan sammanfattas på följande sätt:

- (1) explikationer bör täcka alla semantiska relationer, vilket kan åstadkommas bl.a. under förutsättningen att alla 'enkla' element (= indefinibilia) verkligen blir enkla och oreducerbara;
- (2) uppsättningen av indefinibilia ('Alphabetum cogitationum humanarum') bör vara minimal men samtidigt icke-arbiträr (vilket kan ses både som ett operativt-metodologiskt postulat och en hypotes angående den verkliga strukturen hos människans kognitiva aktivitet);
- (3) indefinibilia bör inte konstrueras utan väljas genom "styrd" intuition och introspektion ur det naturliga språkets ordförråd (detta för att bl.a. garantera en "automatisk" dvs omedelbar och direkt förståelse av semantiska relationer som blottlägges genom explikationer).

*

* *

Wierzbickas postulat angående universella semantiska grundenheter ('semantic primitives'*) anknäver på många sätt till

*) want, don't want (diswant), feel, think of, imagine, say, become, be part of, something, someone (being), I, you, world, this (enligt Wierzbicka 1972).

Leibniz' ofullbordade projekt. I likhet med Leibniz (och i motsats till Wilkins) menar hon också att olika formella representationssätt inte kan anses som empiriskt motiverade i semantiska undersökningar. Alla försök att blottlägga utsagens betydelse bör resultera i semantiska representationer av sådan karaktär att de inte kräver ytterligare explikativa åtgärder, med andra ord bör de vara självförklarande. Olika slags formella beskrivningar av utsagens betydelse, även om de är tänkta och utförda som exakta konstruktioner, måste ändå ses som bristfälliga. Varje sådan explikation kräver med nödvändighet ytterligare kompletterande förklaringar ("artificial languages are not selfexplanatory. They arise from natural language, and in the last resort are only comprehensible through it" (Wierzbicka 1972)).

Wierzbicka betonar också att artificiella språk inte står i direkt förhållande till språkbärarnas intuition. Det naturliga språket är däremot förankrat i denna och bör därför betraktas som ett empiriskt beskrivningssätt: "the semantic intuition of ordinary language users is an empirical reality, and the semantic study of natural language is therefore an empirical science" (ibidem). Eftersom Wierzbickas språkforskning inte är inriktad på beskrivning av utsagens psyko-fysiologiska korrelat (se W. 1969, inledning), bör här begreppet 'intuition' inte heller associeras med ett slags instinktiv "ingivelse". Med begreppet menar hon snarare den typ av omedelbara uppfattningar av språkliga företeelser vars riktighet kan bekräftas även i intersubjektiva sammanhang. Naturligtvis bör inte Wierzbickas system av 'semantic primitives' betraktas som ett självändamål: "one must never lose sight of the fact that if one attempts to formulate semantic representations without giving thought to what the universal set of semantic primitives might be, one is likely to be very largely wasting one's time" (W. 1976).

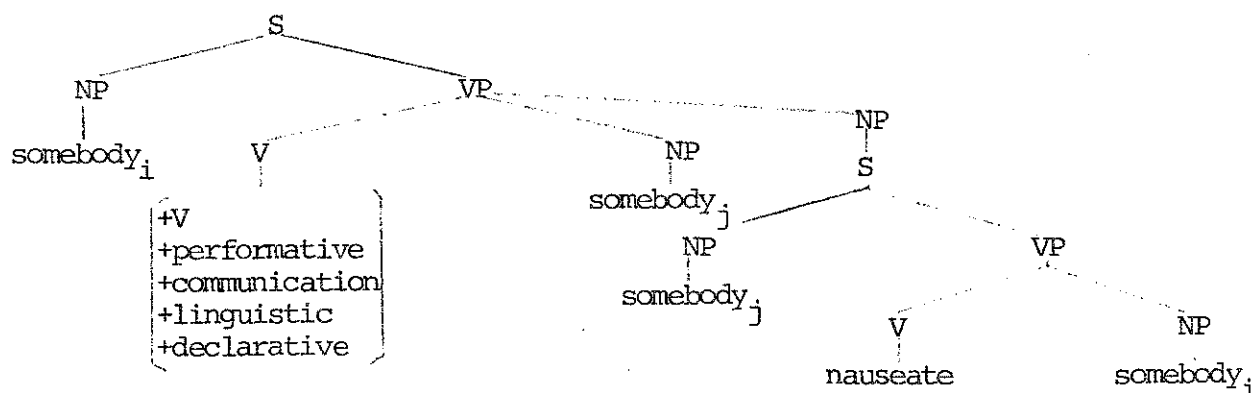
III.

Även om det är svårt att tala om systemets inre hierarki, kan man ändå lätt konstatera att de flesta grundenheterna hänförs till människan som "tänkande och talande subjekt". Därigenom kan Wierzbickas semantik även relateras till de frågeställningar som behandlas bl.a inom talaktens teori (jfr här W. 1972, kap. "Acts of the Speech") och samtidigt avgränsas från de riktningar som beskriver utsagans "avsändare" och "mottagare" i arbiträra och därför abstrakta termer.

Denna problematik behandlas ingående bl.a i en av Wierzbickas nyare artiklar ("In defence of YOU and ME"; W. 1976), där hon med utgångspunkt från sitt system av 'semantic primitives' visar en del av de absurda konsekvenser som en beskrivning av 'I' och 'you' med hjälp av "indices" kan leda till.

En del av företrädarna för dessa, som Wierzbicka säger, "do-away-with-you-and-me"-analyser (t.ex Mc Cawley, Ross m.fl.) utgår från tesen att varje utsagas 'illocutionary force' kan representeras med hjälp av den (underliggande) performativa satsen 'I say to you' (jfr dess olika varianter: 'I declare to you that...', 'I request of you that...', 'I promise to you that... m.fl.). 'You' beskrivs i dessa analyser som "indirect object of the performative" och 'I' degraderas till quasi-algebraiska symboler, t.ex x_i , x_j o dyl. I vissa fall (Ross 1970) förvandlas dessa semantiska grundenheter till underliggande komponenter 'somebody_i' och 'somebody_j' (!) vilket följande schema visar:

/"trädet" representerar satsen
You nauseate me/

(J. Ross, On Declarative Sentences 1970;
efter Wierzbicka 1976)

Med detta schema illustrerar Ross sin tes att "the pronouns 'I' and 'you' should be derived from underlying third persons NPs" (Ross, ibidem; efter W.76).

Wierzbicka ifrågasätter här inte Austins tes om utsagans 'illocutionary force'. Det hon vill visa är att generativisternas sätt att tillämpa denna tes kan leda till mycket egenomliga resultat (se ovan): "('I' and 'you') cannot be defined away in terms of other primitives and they cannot be dispensed with in favour of some arbitrary indices" (W. 1976). Wierzbicka påpekar också att:

(a) utsagans djupstrukturella 'you' inte direkt kan "deriveras" från utsagans performativa verb eller med andra ord, "tell is explicable in terms of say" och "you - the indirect object of telling - is not, in the deepstructure directly connected with saying; it is the intended subject of the transmitted knowledge, not the "object" of its communication" (W. 1972). Tesen om att varje utsagas 'illocutionary force' kan representeras som 'I say to you' är enligt Wierzbicka ganska diskutabel, eftersom inte alla utsagor innehåller (på djupplanet) "indirekt objekt" you (dvs inte alla "talakter"

är strikt sett dialogiska³⁾ (självfallet accepterar hon satsen 'I say' som en djupstrukturell komponent hos varje utsaga);

(b) "even if 'I' could be "defined" on the basis of its unique relation to the performative verb", så är denna definitionsprocedur onödig, ja rentav felaktig; "although it is true that an 'I' is present in the deep structure of every utterance, it is not true that all the occurrences of 'I' in any given utterance refer to the same person as the subject of the performative verb; and consequently, 'I' cannot be defined away as having the same index as the subject of the performative verb" (W. 76, s.14).

En adekvat beskrivning av diskursens betydelsestruktur kräver också, som Wierzbicka betonar, analys av sådana ord som 'true', 'know', 'believe', 'cause', 'assume'⁴⁾ m.fl. (dvs ord som kan hänföras till begreppet "utsagans modala ram" eller "talaktens intention"; se W. 1968, 1969; jfr också W. 1976).

Wierzbickas undersökningar möjliggör beskrivning av texten som en betydelsestruktur vars 'koherens'⁵⁾ inte "beror" på olika anonyma mekanismer utan åstadkommes av talande och tänkande subjekt. Denna struktur betraktas av henne som en sammanflätning av djupkomponenter⁶⁾ vilka s.a.s. via ytplanet informerar (inte "förmedlar"!) inte bara om olika 'states of affairs' utan även om attityder till dessa sakförhållanden (W., ibidem). Alla 'modala' (djup) konnektorer kan, om man så vill, hänföras till 'semantic primitives' genom successiva approximeringar.

Man kan säga att verbal information om olika 'states of affairs' alltid meddelas "genom" modala ramar. Intentionslösa texter finns inte. Samtidigt bör man här betona att (a) textintention kan, men behöver inte vara isomorfisk med textproducentens allmänna syn på världen; (b) textintention behöver inte sammanfalla med textens bruk i olika skiftande kommunikations-situationer eller med dess "pragmatiska" syfte.

NOTER

1) 'Frame' enligt van Dijk, "denotes a conceptual structure in semantic memory and represents a part of our knowledge of the world. In this respect a frame is an ORGANIZATIONAL PRINCIPLE, relating a number of concepts which by CONVENTION and EXPERIENCE somehow form a 'unit' which may be actualized in various cognitive tasks, such as language production and comprehension, perception, action and problem solving. Thus, in a RESTAURANT-frame would be organized the conventional, ie general but culture dependent, knowledge that a restaurant is a building or place where one can eat publicly, where food is either ordered from a waiter /waitress or taken at a counter, etc. That is, a frame organizes knowledge about certain properties of objects, courses of event and action, which TYPICALLY belong together. (van Dijk 1977, s. 159)

2) Uttrycket är Göran Sonessons (Tecken och handling. Från språkhandlingen till handlingens språk, Lund 1978).

3) Enligt Wierzbicka har:

"Declarative sentences, orders, questions, jokes and a number of other types of acts of speech all have the element "you" in the same place in the deep structure ("wanting to cause you to..."):

Declarative sentences - wanting to cause you to know...
I say:...

Questions - wanting to cause you to say...
I say: I want to know...

Orders - wanting to cause you to do...
I say: I want you to do...

Telling jokes - wanting to cause you to want to laugh
I say:...

Blessing - wanting to cause something good to happen to (you)
I say: I want something good to happen to (you).

Cursing - wanting to cause something bad to happen to (you)
I say: I want something bad to happen to (you).

"Magical speech" - wanting to cause it to happen
I say: I want this something to happen.

(Jfr dock: God bless you! - wanting to cause God to bless you
I say: I want God to bless you.)

Vissa andra talakter innehåller inte alls något 'you'
jfr:

- Let there be light! - wanting to cause there to be
light
I say: I want there to be light.
- Let this sty dry up! - wanting to cause this sty
to dry up
I say: I want this sty to dry up.
- I name this ship "Queen Elizabeth II" - wanting to cause people to call
this ship "Queen Elizabeth II"
I say: I want people to call this
ship "Queen Elizabeth II".

(ur Wierzbicka 1976)

Jfr också (Wierzbicka 1972, s. 17f):

"The "say" which I postulate as a primitive is not to be taken either in the sense vocem edere (i.e. dare sonum articulatum) or voce articulata signum dare cogitationis suae, to use Leibniz's formulations). Both these senses of the word are in my opinion explicable in terms of the truly basic and simple "say" exemplified by sentences like "it is hard to say whether..." or "I said to myself...". One can "say" something in this sense with or without vox articulata."

- 4) Alla dessa ord kan dekomponeras (t.ex cause: x was the cause of y - had y not happened, x would not have happened)."
(Wierzbicka 1972, s. 17).
- 5) När det gäller 'textkoherensen' bör man också ta hänsyn till det faktum att en del diskurser kan vara 'heterogena' (se Wierzbicka 1971; Mayenowa 1979). I många fall kan man urskilja i dem två (eller flera) substrukturer varvid den ena utgörs av 'metatextuella konnektorer' (utsagan 'de dicto') och den andra som utgör den "egentliga texten" (utsagan 'de re'). Alla dessa metatextuella komponenter kan betraktas som ett av de medel med vars hjälp högre eller lägre grad av semantisk koherens åstadkommes i texten. Även dessa kan beskrivas genom rekonstruktion av utsagans modala ram. Jfr här följande mikroexempel (metatextuella komponenter har markerats med kursiv):

Han är snarare lång = 1) Jag tror, att jag föredrar att säga "lång".
2) Du skall veta, att man kan säga att han är lång.

Egentligen regnar
det inte = 1) Jag tror att jag bör säga "det regnar inte".
2) Du skall veta att det inte regnar.

- S lär vara P = 1) "Du skall veta att S är P".
2) Tro inte, att det är jag som säger detta.
3) Tvivla.

(efter Wierzbicka 1971)

Vissa metatextuella komponenter signalerar nytt tema (jfr uttryck med vad gäller..., när det gäller... m.fl.).

- 6) För detaljer se Wierzbicka 1968, 1969.

REFERENSER

- van Dijk, T.A. (1977), Text and Context. Explorations in the semantics and pragmatics of discourse, London - New York 1977.
- Halliday, M.A.K. & Hasan R. (1976), Cohesion in English, London 1976.
- Harweg, R. (1975), Nichttexte, Rudimentärtexte, Wohlgeformte Texte, Folia linguistica, 1975, 3-4.
- Kamiński, J., Lavén G. (1979), Den semantiska koherensen i narrativa litterära texter (med Tjechovs "Posle teatra" som undersökningsmaterial), SLOVO, 17, Uppsala 1979.
- Mayenowa, M.R. (1979), Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka, Wrocław 1979.
- Petöfi, J.S. (1978), A Formal Semiotic Text Theory as an Integrated Theory of Natural Language (Methodological Remarks), i Dressler, W.U. (utg.), Current Trends in Textlinguistics, Berlin - New York 1978.
- Schmidt, S.J. (1978), Text und Bedeutung. Sprachphilosophische Prolegomena zu einer textsemantischen Literaturwissenschaft, i Dressler W. (utg.), Textlinguistik, Darmstadt 1978.
- Wierzbicka, A. (1968), O spójności semantycznej tekstu, i Mayenowa, M.R. och Sławiński, J. (red.), Prace z poetyki poświęcone VI Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów, Wrocław 1968.
- (1969), Dociekania semantyczne, Wrocław 1969.
 - (1971), Metatekst w tekście, i Mayenowa, M.R. (red.), O spójności tekstu, Wrocław 1971.
 - (1972), Semantic Primitives, Frankfurt/M. 1972.
 - (1975), W poszukiwaniu tradycji. Idee semantyczne Leibniza, Pamiętnik Literacki, 1, 1975.
 - (1976), In defence of YOU and ME, in Girke, W. och Jachnow, H. (utg.), Theoretische Linguistik in Osteuropa. Originalbeiträge und Erstübersetzungen, Tübingen 1976.